

Persbureau
VAZ DIAS n.v.

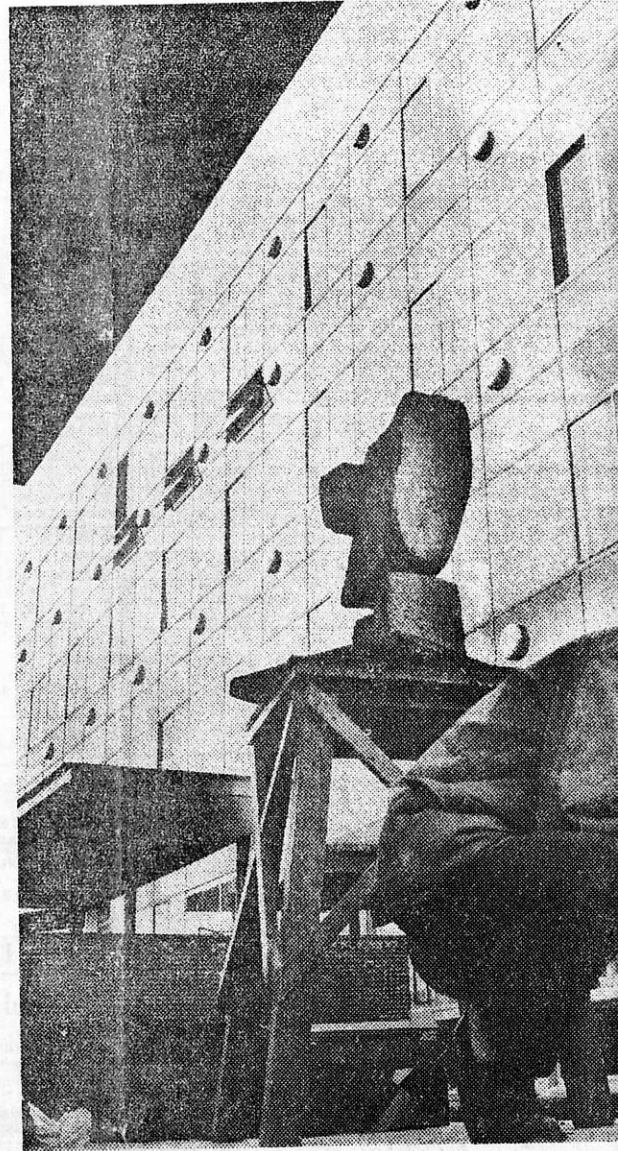
Singel 91 - Postbus 491
Amsterdam-C - Tel. 24 72 76

VRIJ NEDERLAND
Amsterdam

TOEN Gerrit Rietveld in juni 1964 overleed, was de bouw van zijn kunstnijverheidsschool in Amsterdam nog maar nauwelijks begonnen. Niettemin dateerde zijn ontwerp van 1956, zodat dus elf jaren tussen de eerste tekeningen en de realisatie in beton, staal en glas zijn verlopen. Nu de school, op 18 mei jl., dan eindelijk officieel is geopend, is hij in feite al weer te klein. Zo gaat dat, helaas, in Nederland, maar zolang zelfs de woningnood nog schrikbarend voortwoedt, hoeft de vertraging in andere bouwsectoren geen mens meer te verbazen.

Naar de omvang is deze school, door een gelukkige gedachte de 'Gerrit Rietveld Academie' gedoopt, ongetwijfeld het magnum opus van de architect. Dat tekent wel de plaats die hij in Nederland innam: door iedereen geëerd, maar door velen gewantrouwd als het erop aankwam, een bouwopdracht van betekenis uit te geven. Rietveld gold dan als de man die mooie dingen, prachtige dingen desnoods, kon maken, maar die teveel kunstenaar en te weinig constructeur was. Dat was nog niet eens helemaal ten onrechte, zoals uit zijn academie in Arnhem is gebleken. Een architect die *niet* de kans heeft gehad, zijn werk te baseren op een gedegen vakopleiding aan een technische (hoge) school of academie voor bouwkunst, zal de vak-technische kanten van zijn beroep in de praktijk moeten leren, hetzij bij anderen, hetzij zelfstandig in eigen werk. Omdat Rietveld in veler ogen als extreem modern gold, heeft hij nooit grotere opdrachten gekregen dan voor woonhuizen, winkelverbouwingen, tentoonstellingen en paviljoens, en pas in veel later jaren voor een jaarbeursuitbreiding en twee kunst-academies. (En eerst ná dit alles kwamen dan nog opdrachten voor een museumuitbreiding in Utrecht, en een Van Gogh-museum in Amsterdam.) Door dit gebrek aan ervaring bij grote projecten is Arnhem dan ook niet volledig geslaagd, al hebben daar financiële belemmeringen voor een niet gering deel méé schuld aan. Ongeveer gelijksoortige financiële tekorten golden echter eveneens bij de bouw van de Amsterdamse academie, maar daar heeft Rietveld dubbel en dwars geprofi-teerd van de lessen van Arnhem, zodat in Amsterdam van een *goed* gebouw gesproken kan worden. Het blijkt dus dat Rietveld ten onrechte zijn leven lang opdrachten van importantie zijn onthouden; iets wat overigens iedereen die van zijn werk hield, allang wist.

Men lette alleen maar eens op het bouwskelet, dat door het vele glas overal zichtbaar is (gebleven). Dat skelet is zo simpel als het maar zijn kan: drie evenwijdige rijen betonkolommen, door vloeren horizontaal doorsneden, met tussen de middelste rijen een verlaagd plafond waarboven de leidingen zijn opgenomen. Die middenruimtes werden de gangen, op alle etages gelijk, en aan weerszijden zijn de lokalen geprojecteerd. Door het systeem van gelijke kolommenrijen is een maximale flexibiliteit gewaarborgd, omdat verplaatsbare tussenwanden elke

EEN POSTHUME OVERWINNING

GERRIT RIETVELD

ACADEMIE

IN AMSTERDAM

ruimte naar believen groter of kleiner kunnen maken. Constructief-architectonisch gedacht is dat de goedkoopste en meest praktische oplossing voor het zo gecompliceerd lijkende probleem van een bouwopdracht waarbij aan de mogelijkheid van latere wijzigingen moest worden gedacht. Pas wie voor zo'n probleem het meest voor de hand liggende antwoord weet, is een goed architect, want ook (en misschien wel juist) in de architectuur geldt de regel dat het gewone prevaleert boven het ongewone.

Rietvelds constructieve oplossing is ongetwijfeld niet alléén op economische en/of technische gronden gebaseerd. Er zit wel degelijk ook een 'idee' achter, wat duidelijk blijkt uit de indeling van het gebouw. Door het gekozen bouwsysteem is namelijk deze academie ook in zijn 'organisatie' gewóón geworden: er is geen rangonderscheid in klaslokalen, directeurs- en lerarenkamers, werkplaatsen, hal en overblijfokaal. Wat in veel scholen de zgn. 'representatieve ruimtes' zijn, vooral dus de aula, directiekamers e.d., zijn hier ruimtes die volstrekt gelijkwaardig zijn aan alle overige; niet minder maar vooral ook niet méér. Glazen tussenwanden accentueren op veel plaatsen deze organieke eenheid, of zo men wil: deze interne democratie.

Ook al omdat de indeling zó is dat verwante studierichtingen steeds in één sector bijeen zijn gebracht, is nu een geheel ontstaan dat op plezierige wijze de gedachte aan werkplaatsen oproept. Een kunstacademie is geen school in de gebruikelijke zin van het woord. Het accent ligt er heel sterk op zelfwerkzaamheid; er wordt a.h.w. geproduceerd en creativiteit in de ontwerpende sfeer gedijt nu eenmaal pas goed bij onderlinge beïnvloeding, althans bij uitgebreide contacten tussen verschillende soorten bezigheid. De interne openheid van het gebouw is daartoe uitermate geschikt. Ter versterking van die openheid heeft Rietveld bovendien in de wanden van de gangen bij elk lokaal grote vitrines ontworpen, naar beide zijden open, waarin de leerlingen hun eigen werk kunnen exposeren. Men ziet dus niet alleen steeds iedereen bezig, men ziet ook elkaars definitieve werkstukken, waardoor een gezonde vorm van competitie wordt opgewekt. Die vitrines maken bovendien de gangen in dit gebouw tot méér dan alleen micro-verkeersaders; zij maken die gangen tot een soort privé-museum, waarbij alweer het woord 'plezierig' het beste lijkt dat ter omschrijving gebruikt kan worden. Aldo van Eyck karakteriseerde Rietvelds werk eens als 'kwadraten met een glimlach', en glimlach en plezier zijn bloedverwanten in de eerste graad. Hoe deze architect dit bereikte, is moeilijk in woorden te verklaren; ik geloof zelfs dat het onmogelijk is. Men moet ervoor door zijn gebouwen dwalen, er het licht en de kleuren, de openheid en de verhoudingen ondergaan, en vooral niet zoeken naar eventuele tekortkomingen, want die zijn er heus wel, maar zij worden ruimschoots goedge maakt door de sfeer die er heerst. Van buiten bezien is de school een grote glazen doos, met loodrecht daarop een

werkplaatsenvleugel als een kleine, maar sublieme, fabriek. De glaswanden lopen van de grond tot aan het dak; de borstweringen zitten erachter, niet erin. Daardoor is het gebouw beurtelings, al naar de lichtinval, een spiegel van de omgeving en een open kijkdoos voor bezigheden die voor geen mens geheim hoeven te zijn. Rietveld hield niet van afgeslotenheid, en daarom was glas van oudsher een van zijn favoriete bouwmaterialen. Waar in-lijk ongewenst is, bij model-tekenen bij voorbeeld, kunnen jalouzieën of gordijnen volstaan. Die glasgevels geven deze academie iets dat bijna immaterieel lijkt: een ijheid die zowel verfijnd als etherisch is, met als gelukkig en noodzakelijk tegenwicht de zichtbare betonstructuur daarachter, en bij wisselend licht ook wisselende facetten in de gevels. Er is hier letterlijk een spel van licht en schaduw; als symbool van het spel dat ontwerpen heet, en dat in deze academie met een lichtvoetige ernst geleerd wordt. De veronderstelling is niet gewaagd, dat de entourage van het kunstonderwijs in de Gerrit Rietveld Academie de resultaten zéér positief zal beïnvloeden. Dat zal dan de hoogste score zijn die de speler Rietveld, posthuum, maar toch in zijn werk springlevend aanwezig, ooit heeft kunnen bereiken. Een architect kan nauwelijks béter wensen...

K. WIEKART